UNIWERSYTET EKONOMICZNY W POZNANIU

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Artykuł:

Okołowicz Alfred: Reforma rolna w latach 1935 i 1936

Źródło:

Polska Gospodarcza Rok 18 1937 zeszyt 36, strony 1161-1165

Artykuł udostępniony cyfrowo w ramach zadań projektu pt. „Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39« H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

Minister Edukacji i Nauki

Społeczna Odpowiedzialność Nauki

POLSKIE KOPALNIE SKARBOWE
NA GÓRNYM ŚLĄSKU
SPÓŁKA DZIERŻAWNA
SPÓŁKA AKCYJNA
SOCIÉTÉ FERMIÈRE DES MINES
FISCALES DE L'ÉTAT POLONAIS
EN HAUTE-SILÉSIE.
CHORZÓW I G. ŚL.
RYNEK L. 9-15.
TELEFON 409-01
SPRZEDAŻ
WĘGLA, KOKSU, BRYKIETÓW I SIARCZ. AMONU
Z KOPALŃ „KRÓL, BIELSZOWICE, KNURÓW"
ADR. TELEGR. SKARBOFERME CHORZÓW

ROK XVIII WARSZAWA, DNIA 4 WRZEŚNIA ZESZYT 36

POLSKA GOSPODARCZA

TYGODNIK, WYDAWANY PRZY POPARCIU MINISTERSTWA PRZEMYSŁU I HANDLU ORAZ MINISTERSTW: SKARBU, ROLNICTWA I REF. ROLN., KOMUNIKACJI, POCZT I TELEGR.

WYCHODZI W SOBOTY

TREŚĆ ZESZYTU

Str.

REFORMA ROLNA W LATACH 1935 I 1936 — *ALFRED OKOŁOWICZ* . . . 1161
KONIUNKTURA I JEJ PERSPEKTYWY W MORSKIEJ ŻEGLUDZE HANDLOWEJ — *TADEUSZ OCIOSZYŃSKI* . 1165

KRONIKA GOSPODARCZA:
GÓRNICTWO I PRZEMYSŁ:
GÓRNICTWO WĘGLOWE . . . 1167
PRZEMYSŁ WŁÓKIENNICZY . . . 1169
Zagadnienie rozwoju produkcji krajowej kotoniny — *St. Walas*
ROLNICTWO . . . 1173
HANDEL:
HANDEL ZAGRANICZNY . . . 1174
Rynki kolonialne — *K. Jeziorański*
HANDEL WEWNĘTRZNY . . . 1176
KRAJOWE RYNKI TOWAROWE . . . 1176
RYNEK AKCYJNY . . . 1176
CŁO ORAZ REGLAMENTACJA . . . 1177
KOMUNIKACJA I TRANSPORT . . . 1178
ŻEGLUGA I SPRAWY MORSKIE . . . 1179
POCZTA I TELEGRAF . . . 1179
KRONIKA TYGODNIOWA:
PRZEGLĄD USTAW I ROZPORZĄDZEŃ . . . 1179
TERMINY OGÓLNYCH ZEBRAŃ W SPÓŁKACH AKCYJNYCH 1179

SKARBOWOŚĆ I FINANSE:
PODATKI I OPŁATY . . . 1180
RYNEK DEWIZ I PAPIERÓW PROCENTOWYCH . 1180

PRZEGLĄD ZAGRANICZNY:
ROZWÓJ SZWEDZKIEGO DOBROBYTU — *A. ST.* . . 1181
KRONIKA ZAGRANICZNA:
OGÓLNE . . . 1183
STANY ZJEDN. AM. . . . 1185
NIEMCY . . . 1185
Z RYNKÓW ZAGRANICZNYCH . . . 1186

REFORMA ROLNA W LATACH 1935 I 1936

OD CZASU omawiania, poczynając od połowy 1935 r., na łamach tyg. „*Polska Gospodarcza*" w cyklu artykułów informacyjno-statystycznych szeregu zagadnień reformy rolnej[1]), dających w swej całości ogólny aktualny obraz potrzeb, zadań, kierunków realizacji oraz wyników, osiągniętych od początku akcji do roku 1934 włącznie w dziedzinie przebudowy ustroju rolnego—uwypukliły się lub wystąpiły na nowo w tej dziedzinie zjawiska, wymagające ponownie skierowania na zagadnienia te uwagi.

W powyższym cyklu artykułów zaznaczyliśmy—zgodnie z istotnym stanem ówczesnym—że po zaciętych walkach społeczno-politycznych o ziemię dla włościan w okresach lat 1919÷1920 i 1925 nastąpiło względne uspokojenie i że między innymi przyczyniły się do tego inne ważne problemy oraz nowe okoliczności i warunki głębokiego dotkliwego przesilenia gospodarczego. Wkrótce potem sytuacja zaczęła się zmieniać. Sprawa reformy rolnej, głównie na odcinku parcelacji, zaczęła ponownie się aktualizować w życiu, w polityce oraz na łamach prasy i wydawnictw. Podany przez nas w 1935 r. „wskaźnik zadrażnień" z powodu reformy rolnej, oparty na zestawieniu statystycznym wydawnictw według lat, a wskazujący od roku 1926 na znaczne uspokojenie umysłów w tej dziedzinie, coraz bardziej znowu zaczął wzrastać—barometr reformy rolnej wykazywał wzrastające ciśnienie.

Statystyczne ujęcie liczby wydawnictw w ostatnich latach byłoby na razie przedwczesne, gdyż od 1935 r. znajdujemy się w niezakończonym jeszcze nowym okresie wzmożonej dyskusji, prowadzonej w periodykach i w prasie codziennej, niestety często zbyt namiętnie i bez niezbędnego obiektywizmu.

Pozostawiając na boku plewy dyskusyjne, a mając na uwadze jedynie spory i rozważania poważne, musimy, oczywiście, stwierdzić, że nie dzieje się to bez przyczyn,

[1]) Patrz tyg. „*Polska Gospodarcza*" zeszyty: 28/1935—„Zagadnienia ustroju rolnego w Polsce i jego przebudowy"; 46/1935—„Parcelacja i osadnictwo"; 49/1935—„Akcja scaleniowa"; 3/1936—„Regulacja służebności"; 14/1936—„Zagadnienia drobnych użytkowników i dzierżawców rolnych"; 28/1936—„Działania pomocnicze w reformie rolnej"; 30/1937—„Zagadnienie ograniczenia obrotu gruntami" (w świetle przepisów ogólno-państwowych); 31/1937—„Zagadnienie ograniczenia obrotu ziemią w świetle przepisów dzielnicowych i lokalnych oraz ustawy z kwietnia 1937 r.".

tkwiących głęboko w istocie wytwarzającej się sytuacji.

Obecny okres nowych dyskusyj, badań i kontrowersyj charakteryzuje, w odróżnieniu od podobnych poprzednich okresów, zupełne jasne tym razem uświadomienie w opinii publicznej doniosłości sprawy narastającego stale przeludnienia wsi polskiej—zagadnienia wprawdzie od dawna istniejącego i obserwowanego, ale w poprzednich okresach sporów odsuwanego na ogół w cień — przy wysuwaniu sprawy tworzenia zapasu ziemi oraz zasad ustawowych. Przyczynił się do tego niewątpliwie fakt, że przeludnienie rolnicze nabrało w ciągu ostatnich 20 lat, w związku z warunkami ogólnymi, tak wyraźnych kształtów i nasilenia, że dalsze traktowanie tej sprawy na drugim planie stało się już rzeczą niemożliwą, że sprawa ta musiała być postawiona w rzędzie spraw najbardziej aktualnych i że temat, który można sformułować: „zapas ziemi i reflektanci", uległ zmianie na temat „ludność rolnicza, intensyfikacja, zatrudnienie, zapas ziemi". To zagadnienie podstawowe, z którego płyną nowe wielostronne szeregi wskazań, pociąga za sobą nieuniknione konsekwencje postępowania i ogólnej polityki gospodarczej, nie tylko agrarnej.

Dopóki rozwój miast, ośrodków przemysłowych, handlowych, klimatycznych itp. nie będzie zatrudniał całej rolniczo zbędnej na wsi nadwyżki przyrostu naturalnego, odpowiednia część nadmiaru ludności wiejskiej nie znajdzie w kraju innego zatrudnienia jak tylko w rolnictwie, w szerokim rozumieniu tego pojęcia.

Należy również uświadomić sobie fakt, że przeludnienie na wsi na ogół nie istnieje w gospodarstwach folwarcznych, czyli na terenach większej własności rolnej, lecz prawie wyłącznie w gospodarstwach i na terenach drobnorolniczych. Tylko mniejsza własność faktycznie wyżywia i wytwarza rolnicze nadmiary ludności, co w sposób, zdaniem naszym, decydujący oświetla problem rzekomej ogólnej wyższości własności większej nad mniejszą dla wyżywienia ludności—problem, będący przedmiotem sporów teoretycznych nie tylko w Polsce.

Od 1921 r. do 1931 r. ogólny przyrost ludności wyniósł w Polsce prawie 5 miln. Ludność w miastach powiększyła się o mniej więcej 2 miln. mieszkańców, a to na skutek przyrostu naturalnego miast o ok. 650 tys. i dopływu ok. 1 350 tys. ludności z zewnątrz miast. Według przybliżonych obliczeń można przyjąć, że w tym przyroście miast napływ ludności wiejskiej stanowił przeciętnie rocznie ok. 100 tys. osób, czyli mniej więcej 30% corocznego przyrostu naturalnego wsi i przeszło 25% ogólnego rocznego przyrostu ludności.

Zatrudnienie i wyżywienie już istniejącego nadmiaru ludności rolniczej i ok. 70% corocznych nowych przyrostów ludności wiejskiej w rolnictwie wymaga przeto różnych zabiegów w kierunkach rozszerzenia i intensyfikacji produkcji rolnej drobnych gospodarstw, skoro lokalne nadmiary ludności rolniczej nie mogą się wytwarzać i utrzymywać w gospodarstwach większej własności, jako takiej, dla tej prostej przyczyny, że ewentualne takie nadmiary są usuwane z tych gospodarstw za względów kalkulacyjnych. Folwark nie będzie utrzymywał więcej robotników rolnych, aniżeli to w warunkach jego produkcji rolnej lub leśnej jest potrzebne.

Coroczne przyrosty naturalne wsi lokują się w rozwijających się ośrodkach przemysłowych i miejskich lub pozostają w gospodarstwach mniejszej własności—o ile nie mogą znaleźć zatrudnienia i wyżywienia na nowotworzonych gospodarstwach różnego typu. Możliwości zatrudnienia w istniejących gospodarstwach mogą i muszą być przeto poszerzane przez intensyfikację rolnictwa i produkcji rolnej mniejszej własności. Jest to równoznaczne z powiększeniem obszaru gospodarstw drobnych. Procesy intensyfikacyjne rozwijają się jednak tylko ewolucyjnie, a więc w tempie mniej lub więcej powolnym. Przyśpieszanie tego tempa staje się jednak coraz bardziej sprawą naglącą—w miarę wyczerpywania się ustawowych zapasów ziemi na cel reformy rolnej. Dopóki takie zapasy istnieją, parcelacja większych majątków łagodzi ostrość przeludnienia w rolnictwie, zabezpiecza ewolucyjny charakter solidnej intensyfikacji, której radykalne na sposób rewolucyjny pobieżne przeprowadzenie powodować może wstrząsy gospodarcze i niepowodzenia samej akcji.

W tym oświetleniu akcja parcelacyjna, jako jeden z frontów ogólnej akcji przebudowy lokalnych ustrojów rolnych w Polsce, mająca na celu zarówno powiększenie istniejących zbyt małych gospodarstw, jako też tworzenie gospodarstw nowych, różnego typu produkcyjnego—stanowi tylko jeden z licznych kombinowanych zabiegów państwowych i społecznych w kierunku rozszerzenia możliwości życiowych ludności w ogóle, a rocznych przyrostów ludności wiejskiej i rolniczej w szczególności.

Przy liczbowym porównywaniu wyników akcji parcelacyjnej pod względem ludnościowym z liczbami powojennego napływu lub zatrudnienia ludności wiejskiej w rozwijających się miastach i ośrodkach przemysłowych dochodzi się niewątpliwie do wniosku, że znaczenie tej akcji parcelacyjnej pod względem ludnościowym, a tym bardziej znaczenie postępów reformy rolnej— na ogół co najmniej dorównywa znaczeniu dotychczasowego rozwoju przemysłu i miast w Polsce.

Akcja naprawy ustroju rolnego w latach 1919÷1935 włącznie objęła:

na odcinku parcelacji	630 tys. rodzin
w tym:	
przez utworzenie nowych gospodarstw	198 „ „
przez powiększenie gospodarstw istniejących . . .	432 „ „
na odcinku scalenia gruntów	589 „ „
„ „ znoszenia służebności	257 „ „
„ „ uwłaszczenia drobnych użytkowników .	5 „ „
Ogółem:	1 481 tys. rodzin

—czyli, licząc przeciętnie po 5 osób na rodzinę, objęła ogółem ok. 7 405 tys. ludności.

Do przybliżonego obliczenia, ile rodzin znalazło zatrudnienie na skutek utworzenia ok. 198 tys. nowych gospodarstw różnego typu z parcelacji—musimy liczbę tę zmniejszyć o mniej więcej 20 tys. gospodarstw, objętych przez byłą służbę folwarczną, która była i przedtem zatrudniona, oraz o pewną—trudną do określenia—liczbę rodzin robotniczych, które utraciły pracę na skutek parcelacji, wreszcie—o również nieznaną liczbę rodzin rzemieślniczych, robotniczych itp. zawodów, którym przydzielono mniejsze działki, o typie nierolniczym, celem polepszenia ich bytu w innym zawodzie głównym.

Przyjmując sumarycznie, dla celów orientacyjnych, do potrącenia liczbę ok. 68 tys., pozostaje nam ze 198 tys. mniej więcej 130 tys. rodzin nowozatrudnionych na nowoutworzonych gospodarstwach.

Przy przeciętnej liczbie po 6 osób w tej kategorii rodzin samo tylko utworzenie nowych gospodarstw

dałoby zatrudnienie 780 tys. ludności wiejskiej do 1936 r. Powiększenie gospodarstw przy parcelacji, powiększenie stanu posiadania ziemi tytułem własności gospodarstw włościańskich na skutek likwidacji praw serwitutowych itp. niewątpliwie w znacznej mierze wzmogły zdolność gospodarstw drobnorolniczych do zatrudnienia, wyżywienia i zatrzymania na wsi znacznych dodatkowych do powyższej liczby ilości. Liczba dodatkowa mogłaby wynosić ok. 432 tys. osób (przyjmując dodatkowe zatrudnienie po 1 osobie na rodzinę w gospodarstwach powiększonych). Scalenie gruntów, melioracje rolne itp. ulepszenia warunków gospodarowania, produkcji i intensyfikacji gospodarstw również przyczyniły się do poprawy warunków utrzymania ludności rolniczej na wsi.

Mimo to reforma rolna, w szczególności akcja parcelacyjna, stanowią tylko uzupełnienie całości zabiegów nad podniesieniem rolnictwa oraz integralną część wykonania planów i polityki ogólnego rozwoju społeczno-gospodarczego całego kraju. W porównaniu jednak z dotychczasowym rozwojem chłonności ludnościowej miast i przemysłu, którą przyjąć można dla ludności wiejskiej w 10-leciu 1921÷1931 na ok. 1 miln., a do 1936 r. przypuszczalnie na ok. 1·4 miln. osób—przebudowa ustroju rolnego dała na ogół nie mniejsze wyniki aniżeli urbanizacja i uprzemysłowienie przy tempie dotychczasowym. Tak poważnego czynnika i znaczenia wykonania reformy rolnej i parcelacji nie należy przeto pomniejszać.

Przeludnienie rolnicze w związku z popytem na ziemię i ze szczupłością rozporządzalnego, względnie pozostałego jeszcze zapasu ustawowego ziemi na cele reformy rolnej niewątpliwie ciąży m. in. na polityce agrarnej pod względem wielkości norm obszarowych, do których mogą być powiększane gospodarstwa karłowate, lub norm, miarodajnych dla wielkości gospodarstw nowotworzonych. Gdyby obciążenie to nie istniało, niewątpliwie tworzonoby przy parcelacji gospodarstwa znacznie większe, aniżeli faktycznie dotąd to miało miejsce z konieczności, wypływającej z warunków ogólnych. Nie wynika jednak z tego bynajmniej, że dotąd utworzone nowe gospodarstwa rolne są na ogół zbyt szczupłe i karłowate.

Przeciętne roczne wielkości obszarowe nowotworzonych gospodarstw według lat i głównych rodzajów parcelacji podajemy w następującym zestawieniu:

Przeciętny obszar gospodarstwa rolnego (bez gospodarstw wzorowych), powstałego z parcelacji w latach 1919÷1935
(w hektarach)

Parcelacja	*1919*	*1920*	*1921*	*1922*	*1923*	*1924*	*1925*	*1926*	*1927*	*1928*	*1929*	*1930*	*1931*	*1932*	*1933*	*1934*	*1935*	*Ogółem 1919÷1935*
Ogółem	**9·6**	**8·8**	**10·2**	**11·2**	**10·1**	**9·6**	**11·2**	**9·1**	**9·0**	**8·2**	**8·8**	**8·8**	**9·6**	**8·4**	**9·3**	**9·0**	**8·6**	**9·5**
Rządowa (przez urzędy) .	9·4	10·6	8·7	8·9	8·2	7·3	8·8	8·4	9·8	8·8	10·2	10·4	12·7	8·9	13·2	12·4	9·5	9·1
Prywatna (przez właścicieli majątków prywatnych) .	10·6	7·5	10·3	10·1	8·8	9·1	9·7	8·8	8·4	7·9	7·5	8·0	8·9	8·2	8·6	8·1	7·7	8·7
Państwowego Banku Roln.	—	—	—	—	—	—	12·1	9·2	10·3	9·7	10·9	12·9	10·7	12·9	13·1	11·5	9·6	10·8

Największe przeciętne obszary gospodarstwa tworzone były przy parcelacji przez Państwowy Bank Rolny, następnie przy parcelacji rządowej—w ogóle więc przy parcelacji państwowej, najmniejsze—na ogół przy parcelacji prywatnej. Różnice przeciętne nie są jednak zbyt znaczne.

Z uwagi na to, że wielkość nowotworzonych gospodarstw kształtuje się najbardziej swobodnie przy parcelacji prywatnej, podajemy poniżej interesujące zestawienie przeciętnych obszarów osady samodzielnej przy parcelacji prywatnej według lat i województw:

Przeciętny obszar osady samodzielnej, utworzonej przy parcelacji prywatnej
(w hektarach)

Województwa	*1919*	*1920*	*1921*	*1922*	*1923*	*1924*	*1925*	*1926*	*1927*	*1928*	*1929*	*1930*	*1931*	*1932*	*1933*	*1934*	*1935*	*Ogółem 1919÷1935*
Warszawskie	10·6	10·0	9·1	11·3	4·8	11·5	11·2	11·1	10·2	9·3	8·9	8·7	8·7	7·9	8·3	8·0	7·4	9·7
Łódzkie	17·3	7·7	6·9	8·3	9·0	7·8	7·8	9·3	8·3	7·6	7·2	6·8	7·0	8·0	7·7	6·5	6·5	7·9
Kieleckie	5·9	5·6	7·2	7·5	6·8	7·7	5·7	6·7	6·6	5·8	5·9	6·3	6·0	6·7	5·7	6·2	6·5	6·3
Lubelskie	19·9	10·3	8·5	8·6	9·7	7·8	8·5	7·9	8·0	6·4	6·9	6·8	6·1	7·2	8·2	6·8	6·3	7·8
Białostockie	7·8	9·7	9·7	13·2	13·2	11·2	12·7	11·3	10·9	10·8	10·8	10·2	11·8	13·4	10·7	14·0	9·7	11·4
Wileńskie	—	—	21·2	19·6	16·0	14·8	13·3	14·9	12·6	14·1	14·5	14·0	13·0	12·5	10·3	11·4	11·8	14·8
Nowogródzkie	—	—	21·2	13·2	11·8	10·1	12·7	11·0	11·2	11·7	11·7	11·2	12·5	11·5	12·6	12·9	9·4	11·6
Poleskie	—	—	19·3	17·8	17·2	16·9	14·4	14·3	12·9	14·1	12·8	13·8	17·0	14·7	13·6	11·1	13·1	14·7
Wołyńskie	—	—	12·4	10·1	9·0	8·6	8·7	7·9	9·5	7·7	8·1	7·4	8·4	8·5	9·7	8·3	8·7	9·0
Tarnopolskie	—	7·5	7·2	6·9	7·4	6·7	6·4	3·7	2·7	2·1	2·1	3·8	3·4	4·1	7·1	4·1	4·0	5·3
Stanisławowskie	—	7·9	7·1	6·4	6·4	5·2	4·0	3·2	2·9	2·7	2·4	2·2	3·8	2·2	2·5	3·6	3·1	3·8
Lwowskie	15·5	6·2	8·1	6·0	5·9	4·3	6·2	4·6	4·3	3·8	3·4	3·8	3·2	3·8	5·4	6·6	7·0	5·1
Krakowskie	2·6	2·5	1·8	2·8	2·4	3·4	3·8	2·7	2·3	4·9	3·3	3·5	2·9	3·8	6·6	7·8	4·3	3·0
Śląskie																		
część Ciesz.	—	—	—	—	—	—	—	—	24·5	4·5	10·3	—	—	27·6	—	—	—	8·2
część Górnośląska . .	—	—	—	—	—	—	4·2	5·7	4·6	5·9	20·6	10·5	10·7	6·8	6·9	13·8	12·1	10·6
Poznańskie	—	—	—	10·4	—	19·3	10·9	10·7	12·8	11·7	12·0	13·5	11·8	10·6	10·9	9·5	9·0	11·2
Pomorskie	—	—	—	—	—	3·3	4·5	10·9	13·9	14·1	12·1	14·5	14·2	13·2	10·2	10·9	9·6	12·3
Razem:	10·6	7·5	10·3	10·1	8·8	9·1	9·7	8·8	8·4	7·9	7·5	8·0	8·9	8·2	8·6	8·1	7·7	8·7

Bliższe omówienie powyższych tablic wydaje się zbyteczne.

Gospodarstwa istniejące powiększane są przy parcelacji przez dokupno tzw. działek dodatkowych lub uzupełniających. Podanie przeciętnych obszarów działek dodatkowych według lat i województw bez jednoczesnego zaznaczenia pierwotnej przeciętnej wielkości obszarowej gospodarstw powiększanych lub łącznego obszaru gospodarstwa powiększonego, co nie jest statystycznie ujmowane, wydaje się ze stanowiska interesujących nas tu zagadnień zbędnym.

Z drugiej strony pośrednio przesądza, jak już podkreśliśmy, i ogranicza możliwości tworzenia wielkiej ilości dużych nowych gospodarstw zbyt mały rozpo-

rządzalny zapas ziemi, którym ze względów ludnościowych należy dysponować racjonalnie i oszczędnie, tym bardziej, że z każdym rokiem zapas ten kurczy się w miarę postępów parcelacji, a nadmiar ludności rolniczej narasta. Pozostały jeszcze do dyspozycji ustawowy zapas ziemi przesądza jednocześnie—przy dotychczasowym tempie parcelacji—w ciągu ilu mniej więcej lat akcja parcelacyjna będzie mogła łagodzić ostrość zagadnień przeludnienia w sensie wyżej omówionym.

Uruchamianie na coroczne potrzeby akcji parcelacyjnej i przebudowy ustroju rolnego zapasów ziemi z majątków prywatnych odbywa się, jak wiadomo, na podstawie ogłaszanych w lutym każdego roku w myśl ustawy o wykonaniu reformy rolnej tzw. planów parcelacyjnych (kontyngentów) według województw, a w razie ich niewykonania w ciągu roku—na podstawie tak samo ogłaszanych wykazów imiennych. Gdy właściciel, umieszczony w wykazie imiennym, nie rozparceluje dobrowolnie w ciągu jednego roku wskazanego w wykazie obszaru użytków rolnych, następuje przymusowy wykup tych gruntów i ich parcelacja przez urzędy wojewódzkie i starostwa.

Nader interesująco przedstawia się przeto sprawa, ile gruntów objęto planami parcelacyjnymi, wykazami imiennymi i wykupem przymusowym w myśl ustawy o wykonaniu reformy rolnej. Obrazuje to następujące zestawienie:

Uruchamianie zapasu ziemi i parcelacja w latach 1919÷37
(w tysiącach ha)

Lata	*Rozparcelowano*	*Plany parcelacyjne*	*Wykazy imienne*	*Wykupiono przymusowo*
1919	12	—	—	—
1920	54	—	—	—
1921	180	—	—	—
1922	254	—	—	—
1923	202	—	—	—
1924	118	—	—	—
1925	128	—	—	—
1926	210	200	50	—
1927	245	200	49·7	—
1928	227	200	7·9	0·3
1929	165	200	8·3	2·6
1930	131	128	14·6	1·1
1931	105	88	—	3·3
1932	74	100	16·5	—
1933	84	75	2·5	4·4
1934	57	120	1·5	9·7
1935	80	100	22·4	8·8
1936	97	150	32·8 27·0	.
1937	.	100	64·4	.
Razem:	2 423[1])	1 661	297·6	30·2[2])

Obszary, nie objęte w tym zestawieniu do 1936 r. wykupem przymusowym, zostały rozparcelowane przez właścicieli dobrowolnie w terminach ustawowych.

Z tego zestawienia wynika, że ustalone w ustawie z dn. 28/XII 1925 r. o wykonaniu reformy rolnej kontyngenty parcelacyjne—dziesięcioletni w wysokości 2 miln. ha i roczne po 200 tys. ha nie mogły być wykonane w latach przesilenia gospodarczego, poczynając od 1930 r. Ponieważ stanowiłoby to niewykonanie przepisu ustawy, przeto specjalnymi ustawami dla każdego roku umniejszano dla poszczególnych lat i legalizowano w ten sposób faktyczne kontyngenty, obejmujące obszary, podane wyżej w zestawieniu. Ogólny niedobór w wykonaniu 10-letniego kontyngentu 2 miln. ha wynosił na dz. 1/I 1937 r. jeszcze ponad 526 tys. ha.

Celem zmniejszenia niedoboru za lata poprzednie w wykonaniu kontyngentu oraz z uwagi na pilne potrzeby osadnicze w związku z przeludnieniem wydane zostało rozporządzenie Prezydenta Rzplitej z dn. 22/IX 1936 r. z mocą ustawy, upoważniające Radę Ministrów do ogłoszenia, bez uprzedniego planu parcelacyjnego, nadzwyczajnego wykazu imiennego na obszar do 40 tys. ha, niezależnie od normalnego ogłoszenia w tymże roku planu parcelacyjnego i wykazu imiennego. Rada Ministrów skorzystała z tego upoważnienia jednak tylko częściowo, ogłaszając wykaz imienny nieruchomości ziemskich, podlegających wykupowi przymusowemu na cele reformy rolnej, na łączny obszar 27 tys. ha, który właściciele mogą rozparcelować dobrowolnie do dn. 1/X 1937 r. Łączny obszar 150 tys. ha, ustalonych normalnym planem parcelacyjnym, ogłoszonym w 1936 r., i 27 tys. ha nadzwyczajnego wykazu imiennego — razem obszar 177 tys. ha, nie osiągnął jednak i w tym roku liczby kontyngentowej rocznej 200 tys. ha. Nadzwyczajny wykaz objął 8 województw—przede wszystkim najbardziej przeludnione oraz sąsiednie o stosunkowo większych zapasach ziemi na reformę rolną, mianowicie celem umożliwienia osadnictwa na tych terenach ludności rolniczej z powiatów dotkliwie przeludnionych i z gmin o jaskrawo anormalnych stosunkach agrarnych.

Sprawa tego wykazu łączy się z podjętą w 1936 r. na niektórych terenach planową akcją osadniczą. Już w 1935 r. zapoczątkowano przesiedlanie z województwa krakowskiego powodzian, których gospodarstwa zostały w czasie pamiętnego wylewu Wisły i jej dorzeczy beznadziejnie zniszczone.

Przedtem organizowano osadnictwo wewnętrzne tylko w wyjątkowych wypadkach dla małych grup i w nader ograniczonych rozmiarach, gdyż przede wszystkim uwzględniano przy parcelacji majątków miejscowych reflektantów na nabycie ziemi, co nie przyczyniało się do wyrównywania różnic w zagęszczeniu ludności, a powodowało, zwłaszcza w niektórych województwach, np. stanisławowskim, zbytnie rozdrobnienie gruntów parcelowanych.

Po oświetleniu w ogólnych zarysach najważniejszych problemów, wiążących się ze sprawą przeludnienia rolniczego wsi i akcją parcelacyjną, podajemy w kilku następujących zestawieniach dotychczasowe wyniki prac nad przebudową ustroju rolnego.

Wyniki akcji parcelacyjnej w okresie 1919 ÷ 1936

Lata	*Rozparcelowano ogółem*		*Przez urzędy państwowe (parcelacja rządowa)*		*Przez osoby prywatne*		*Przez Państwowy Bank Rolny*	
	liczba nabywców	*obszar* (ha)	*liczba nabywców*	*obszar* (ha)	*liczba nabywców*	*obszar* (ha)	*liczba nabywców*	*obszar* (ha)
1918	—	—	—	—	—	—	—	—
1919	2 082	11 773	1 155	8 481	927	3 291·8	—	—
1920	11 452	54 415	3 009	22 242	8 443	32 173·6	—	—
1921	29 675	180 203	10 535	75 334	19 140	104 869·5	—	—
1922	41 130	254 537	12 780	113 255	28 350	141 282·2	—	—
1923	43 413	202 038	12 865	76 988	30 548	125 049·6	—	—
1924	29 987	118 218	12 236	52 679	17 751	65 539·1	—	—
1925	28 633	128 357	9 983	61 296	18 496	65 841·4	154	1 219·6
1926	59 486	211 340	16 674	69 728	42 147	137 746·2	665	3 865·5
1927	67 016	245 457	12 149	58 852	53 053	176 668·1	1 814	9 936·9
1928	72 834	227 768	15 067	49 931	56 407	170 325·3	1 360	7 511·9
1929	55 912	164 589	10 869	42 746	43 694	115 503·7	1 349	6 339·2
1930	49 413	131 488	6 337	21 107	41 352	99 958·2	1 724	10 422·8
1931	36 433	105 289	3 649	17 116	31 828	83 962·3	956	4 211·1
1932	30 239	73 215	2 114	7 477	27 914	64 325·3	211	1 412·3
1933	28 746	83 608	1 633	7 696	26 322	71 376·5	791	4 535·1
1934	18 453	54 702	1 961	7 750	15 026	37 934·7	1 466	9 017·9
1935	24 534	79 773	5 591	21 860	16 458	42 771	2 485	15 142·0
1936	28 493	96 503	4 445	20 264	21 124	62 638	2 924	13 601·4
Razem:	658 672	2 422 494	142 838	731 651	499 952	1 603 636	15 882	87 207

[1]) Bez 1937 r.
[2]) Bez lat 1936 i 1937.

Wyniki akcji scaleniowej w okresie 1918 ÷ 1936

Lata	*Scalono* *ilość obiektów*	*ilość gospodarstw*	*obszar* (ha)
1918	1	28	462
1919	48	2 505	18 741
1920	33	1 533	11 043
1921	52	2 314	18 527
1922	74	3 540	32 225
1923	109	5 246	39 205
1924	167	7 575	61 604
1925	211	8 599	75 521
1926	311	16 733	131 719
1927	528	29 589	237 022
1928	654	42 268	317 820
1929	798	56 488	416 479
1930	954	72 082	517 662
1931	902	76 765	565 519
1932	614	58 577	389 895
1933	231	61 851	392 302
1934	622	59 877	352 696
1935	887	83 273	473 416
1936	885	86 168	471 602
Razem:	8 481	675 001	4 523 460

Służebności zniesione w okresie 1919÷1936

Lata	*Liczba miejscowości*	*Liczba uprawnionych gospodarstw*	*Obszar wynagrodzenia* ha	*Wynagrodzenie w gotówce*
1919	8	121	274·8	—
1920	18	152	332·1	—
1921	56	1 442	4 774·7	—
1922	83	1 560	5 162·4	—
1923	92	2 055	5 497·1	Mk. 480 000
1924	178	3 812	9 892·5	zł 1 409
1925	276	7 314	16 845·1	zł 2 626
1926	593	17 078	50 766·1	—
1927	958	27 011	85 795·1	zł 3 000
1928	1 196	39 453	100 648·8	zł 837 267
1929	1 008	34 032	94 392·7	zł 762 292 $ 1 180
1930	1 043	33 611	75 978·4	zł 770 692 Mk. 1 000
1931	880	32 657	45 806·7	zł 187 824 Rub. zł. 250
1932	678	25 405	38 440·7	zł 215 355
1933	353	12 115	16 867·0	zł 351 982
1934	216	9 113	10 623·2	zł 95 860
1935	227	9 959	10 534·4	zł 110 426
1936	182	9 424	11 594·7	zł 43 292
Razem:	8 045	266 314	584 226·5	zł 3 682 025 Mk. 481 000 $ 1 180 Rub. zł. 250

Tablice powyższe uzupełniają dane, umieszczone w poprzednich artykułach cyklu o reformie rolnej. Do tego celu wystarczyłoby wprawdzie podanie liczb statystycznych za brakujące w poprzednich zestawieniach lata 1935 i 1936, nie dałoby to jednak ogólnego obrazu rozwoju lub przebiegu według lat akcji parcelacyjnej, scaleniowej i znoszenia służebności, co ze stanowiska zagadnień, poruszonych po raz pierwszy w cyklu w artykule niniejszym, byłoby ze szkodą dla wnioskowania. Z tego względu zestawienia końcowe zawierają dane od początku przebudowy ustroju rolnego, jednak bez omówienia szczegółowego.

Alfred Okołowicz

KONIUNKTURA I JEJ PERSPEKTYWY W MORSKIEJ ŻEGLUDZE HANDLOWEJ

SHIPPING międzynarodowy pracuje od pewnego czasu w atmosferze dobrej koniunktury. Autorytatywne w sprawach żeglugowych czasopismo angielskie „*Fairplay*" nie waha się wręcz twierdzić, że ubiegłe 12 miesięcy przyniosły wielką niespodziankę, której wyrazem jest m. in. fakt, że w okresie od września 1936 r. do maja b. r. frachty (bryt. indeks trampowy) podniosły się o 47%. Czasopismo angielskie jest zdania, że nikt nie przewidywał przed rokiem, aby sytuacja w transporcie morskim mogła zmienić się o tyle na lepsze, jak to się stało, i aby przemysł transportu morskiego mógł wydźwignąć się z warunków głodowania (famine conditions) do sytuacji względnej sytości (plenty).

Istotnie, żegluga handlowa żyje obecnie w dawno nie pamiętanych warunkach. Frachty masowe przekroczyły poziom z 1929 r., bezrobocie tonażu skończyło się, koszty charterów rosną, stocznie przeładowane są zamówieniami (niejednokrotnie do 1939 r.), przedsiębiorstwa żeglugowe przeszacowują w swoich bilansach wartości posiadanego tonażu i przystępują do odrabiania smutnych zaległości „lat chudych" w zakresie niedostatecznych odpisów amortyzacyjnych oraz zaniedbanej renowacji taboru.

Plastycznym obrazem tej zmienionej sytuacji jest m. in. stały i szybki wzrost inwestycyj żeglugowych. Według danych Lloyd's Register of Shippping[1]) budowano wzgl. wodowano na stoczniach światowych:

	Ilość jednostek powyżej 100 brt	*Łączny tonaż w budowie* brt
1933	330	489 016
1934	536	967 419

[1]) „*Resumé annuel... pour l'année 1936*", Londyn, styczeń 1937 r.